

Književnost

Kette Dragotin: Zbrano delo. Uredil Francè Koblar. Ljubljana, Nova založba 1940. 8°. (LVI + 358.)

Vprašanje Kettejevega Zbranega dela je viselo tako rekoč v zraku. V prodaji Kettejevih pesmi sploh nismo mogli dobiti, kvečjemu samo anti-kvarno. Kdor je hotel poznati pesnika, je imel na razpolago dve nepopolni Aškerčevi izdaji¹ ter posamezne pesmi po raznih publikacijah ter več raztresenega gradiva. Toda Ketteja celega, kolikor se nam ga je doslej ohranilo, nismo imeli, dasi je od njegove smrti minulo že več kot 40 let. Pač eden izmed mnogih dokazov, koliko moramo še dohitevati; drugod taki pesniki, kot je Kette, doživljajo izdajo za izdajo (n. pr. pri Čehih Jiří, Wolker itd.).

To občutno vrzel je sedaj izpolnil Francè Koblar z Zbranim Kettejevim delom, kolikor se nam ga je doslej ohranilo, in ga izdal pri Novi založbi. Ni to strogo znanstvena izdaja, temveč nekak kompromis med poljudno in kritično izdajo v slogu, kot ga je pri nas prvi uvedel dr. Prijatelj z izdajanjem Jurčičevih zbranih spisov pri Tiskovni zadrugi. Taka izdaja se naslanja na izvirno rokopisno gradivo ali prvo izdajo, tekst se po danih možnosti rekonstruira oziroma modernizira, knjigi se prida literarnozgodovinski uvod in poljudni komentar s kritičnimi opombami.

Koblar ni hotel razbiti harmonične enote obeh Aškerčevih izdaj (znano je, da Kette ni razdelil svojih pesmi tako, kot so v Aškerčevi izdaji!), zato je zunanje pridržal njegovo razdelitev gradiva po pesniških oblikah. Toda notranja razdelitev je urednikova, pesmi se vrstijo kronologično v vsakem ciklu, kolikor jih je mogel ugotoviti

¹ Prva iz l. 1900. Druga iz l. 1907. ilustrirana.

vsaj približno iz ohranjenega arhiva ljubljanske ali novomeške Zadruga, iz žepnega zapisnika ali iz Kettejevih pisem samih. Seveda je popolna časovna ureditev še vedno nemogoča, zaradi pomanjkljivosti zanesljivih virov in tudi zaradi tega, ker so se izgubili vsi pripomočki, ki jih je imel Aškerc pri prireji druge izdaje. (Tu se vidi, kako nujno potreben je arhiv, kjer bi bila vložena vsa ostalina slavnih ali pomembnih slovenskih mož — da se preprečijo nenadomestljive izgube!!) Vendar je v tem Zbranem delu zbrano prvič vse gradivo, kolikor ga je bilo mogoče zbrati in kronološko razvrstiti. Po zlu so šli Kettejevi osnutki, delovni načrti in razne skice, ki jih je imel v rokah še Aškerc. Koblar pa je izpustil nekatere kritike iz ljubljanske in novomeške Zadruga, burko Naši dijaki, iz pesnikovih prvencev nekaj pesmic, kar ne bi smelo izostati v popolnem zbranem delu, ne toliko zaradi literarne kot dokumentarne cene. V popolni izdaji bi se tudi ne smela izpuščati mesta, čeprav »nebistvena«, kot se je to zgodilo pri »Kritiki Novakove črtice«. Tekstno je Koblar po možnosti upošteval prvotnejše besedilo, ponekod je tekst spremenil — samo nebistveno — vendar v opombah navedel inačice. Seveda je težko izrekatii sodbo, ali je to upravičeno ali ne, ker po večini nimamo prvotnega teksta, saj je že Aškerc pred objavo v Ljubljanskem zvonu popravljal Kettejeve pesmi.

Vso pesnikovo zapuščino je urednik razdelil na Mladinske spise in pesmi; Pesmi; Gazele; Sonete. To je zunanja Aškerčeva razdelitev. Novo, Koblarjevo pa je dopolnilo: Preводи; Črtice in kritike; Pisma. Če bi nam Koblar hotel podati res celotno sliko pesnika od prvih začetkov, bi — po mojem (tako se drugod tudi v zbranih delih prakticira!) — moral dodati pred mladinske spise še en ciklus »Pesniški prvenci«. Tako bi se pokazala v nazorni obliki nevzdržnost Aškerčevega mnenja, da so prve Kettejeve stvari »basni«, temveč nasprotno, da je bila snov prvencem življenje in ljubezen. Potem bi lahko ta opazka v opombah izostala. Tudi iz kronološkega stališča je moja opomba utemeljena.

V Mladinskih spisih je novo Pobožnost k Majci božji poleg dveh basni iz Vrtca in Angelčka ter Žalostinka, ki jo je Aškerc tiskal v ciklu Pesmi. Te Pesmi (Kettejeve pesmi iz »zadružne dobe« se niso ohranile) so pri Koblarju najbolj pregrupirane v časovnem razporedju s primerjavo Aškerčeve izdaje iz l. 1907. Tu je prvič objavljeno mnogo novih pesmi, ki jih Aškerčeva izdaja nima; te pesmi sicer ne izpreminjajo znane nam Kettejeve pesniške slike, jo le zaokrožajo in izpopolnjujejo, vendar so za njegov razvoj in duševni obzor precej pomembne. V Gazelah srečamo dve novi gazeli, eno iz »Slovanskega sveta«, drugo iz počitniškega zapisnika. V primerjavi z Aškerčevo izdajo je ostal skoraj nespremenjen ciklus Soneti, kjer najdemo tri nove sonete; izmed njiju je eden z akrostihom GIZELICI VAGNER. Po pomoti ali pa zaradi naglice so ostali tudi cikli Adrija, Moj Bog, Slovo itd. v Koblarjevi izdaji skoraj tako razvrščeni kot v Aškerčevi. To napako Koblar šele v Popravkih k Zbranemu delu popravlja. V opravičilo mu je težavno delo pri zbiranju gradiva, kjer se take napake lahko pripetijo. Je pa samo Koblarjeva zasluga, da je te cikle vsaj domnevno časovno pravilno omejil. Moramo torej vrstni red ciklov popraviti takole: Spomin, Adrija, Moj Bog, Tihe noči, Črne noči, Izprehod.

Aškerčeva izdaja je prinesla samo dva prevoda in sicer Češko narodno ter Moravsko narodno, ki pa sta bili uvrščeni med Pesmi. Znano pa je, da je Kette prepesnil za Veselovo antologijo nekaj ruskih pesnikov, med njimi tudi Koljcov. Vsi njegovi prevodi, tudi iz Fausta in Horacija (iz latinščine je mnogo prepesnil, a se je vse izgubilo!), tvorijo, prvič zbrani, nov ciklus Prevodi. Za temi so razvrščene Kettejeve Črtice in kritike. Razen že omenjene izpuščene burke in nekaterih združnih kritik je tukaj zbrana vsa pesnikova proza, pretiskana iz Slovenčevih podlistkov, iz Slovenskega lista, Ljubljanskega zvona ali pa iz združnega arhiva. Vsega skupaj je zbranih devet črtic, tri kritike in članek o lirični poeziji. Vsa ostala proza, slike iz narave, fragment novele in romana, je brez sledu izginila; ravno tako se ne dá dognati, kdaj je Kette začel pisati prozo. V Zbranem delu so objavljena tudi prvič v celoti pesnikova pisma, ki jih je pisal svojim prijateljem. Verjetno, skoraj gotovo je to le torzo njegove korespondence. Niso nam znana ljubezenska pisma, čeprav vemo, da jih je pisal. Vsega skupaj je objavljenih devetnajst pisem: sedem Cankarju, tri Župančiču, dve Murnu, eno Janezu Valenčiču, eno Franu Stamcarju (drugo je iz Pisem po nesreči izpadlo, a je priobčeno v Opombah k uvodu) in štiri Franu Šešku.

Potem sledijo 44 strani obsegajoče Opombe, kjer prikazuje Koblar znani spor, ki je nastal ob prvi Aškerčevi izdaji Kettejevih poezij, Cankarjev napad, kateremu je pozneje sledila druga popravljena izdaja Poezij. Dalje izvemo iz Opomb o usodi Kettejeve ostaline, o najdbi rokopisnih literarnih beležk, o Kettejevih prvencih, nato pa sledi pregled literarno zgodovinskega gradiva ob vsaki pesmi: kdaj je približno nastala, kje je bila tiskana ali v rokopisu ohranjena, komu je bila namenjena itd. Povsod je primerjava z obema Aškerčevima izdajama. Kot sem že prej omenil, so v opombah priobčene tudi inačice pesmi. Isto kot o pesmih velja tudi o vseh nadaljnjih poglavjih (opombe so razdeljene tako v poglavja kot literarno gradivo).

Vsemu zbranemu delu pa je Koblar napisal 46 strani dolg uvod, h kateremu se pridružujejo na desetih straneh še opombe k uvodu, kar naj bralca duševno pripravi in vpelje v branje Ketteja in v razumevanje njegove dobe na prelomu konec osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja.

Urednik nam je prikazal življenje slovenskega dijaka v okviru kulturno političnega življenja malega, v notranjosti in zunanosti razdvojenega naroda, približal nam v sočno pisanem slogu tedanjo, nekam čudno dobo, v kateri je rasel v sredini ozkosrčnega malomeščanstva in dozoreval širokogrudni, nad vsakdanje blato povzdignjeni pesnik, globoki mislec — Dragotin Kette. V uvodu je podano vse biografsko gradivo, ki je bilo zbrano po pesnikovi smrti, kritično so osvetljeni nekateri momenti Kettejevega dijaškega življenja, novo (že v Biografskem leksikonu!) je dognanje, da Kette ni bil izključen zaradi zabavljice na škofa Missio, kajti na podlagi šolskih dokumentov je razvidno, da je bil vzrok temu Kette sam, ker ni zmožal šolnine. S tem Koblar zavrača napačno Aškerčevo trditev v Poezijah iz l. 1907.

Tako nam je urednik približal Ketteja — človeka. Ni nam pa prikazal sintetične podobe njegovega duševnega obraza. Podal nam je sicer nekaj tehtnih prijemkov, vendar so le-ti raztreseni po straneh uvoda tako, da si moramo sami skonstruirati Kettejev duševni lik. In zdi se mi, da ga je Koblar

uglasil preveč na idealno struno; s tem nočem niti najmanj dvomiti o Ketteju-idealistu, le pretirano idealiziranje pesnika se mi ne zdi umestno. Kajti če drži trditev, da so pesmi odsev stvarjalčeve duše, sem si po pismih in prozi sodeč, ozirajoč se tudi na podedovane lastnosti roditeljev, ustvaril malo drugačno mnenje o Kettejevi duševnosti kot Koblar. Zame je Kette dozorel mladenič, razgledan, širokogruđen, melanholično-sangvinistične narave, precej vase pogreznjen, vendar polno predan življenjskemu opoju, bolj lahkomišljen kot razuzdan, z zdravim, pristnim kmečko nepokvarjenim, morda celo naivnim odnosom do ženskega spola, šaljiv in dovtipen optimist, vedro premagujoč melanholično komponento svojega značaja, versko razdvojen, sluteč in išoč najvišje Bitje, h kateremu ne more najti prave poti. Za svojih tri in dvajset let se mi zdi skoraj preveč umirjen, s svojo razgledanostjo pritegujoč, več okolju dajajoč kot od njega sprejemajoč, morda bolj plah kot agresiven (zato za ženski spol premalo pritegljiv — kljub lepi zunanosti!), bolj umski kot čustven, preveč realist, da bi mogel biti prenapet in brezkrven idealist. Če bi Ketteja morali uvrstiti v enega izmed treh psiholoških tipov (optičnega, avditivnega ali motoričnega), ga gotovo najprej uvrstimo v avditivni (akustični) tip. Manjša komponenta pripada potem na optično plat (vizuelno), ki se bori z motorično, bolje rečeno, s posebno motorično, t. j. govorniško (ljudje tega tipa radi deklamirajo in se z lahkoto uče tujih jezikov!).

Najbolj pogrešamo v uvodu oznake Ketteja — pesnika! Koblar namreč še ne upošteva najnovjših metod ter nam ne označuje Ketteja-pesnika, temveč nam riše Ketteja-občana in njegovo borbo z okolico. V njegovem uvodu je Kette postavljen nazorno v sredo svojega časa, ni pa dovolj izrazito uvrščen v tok slovenske literature. Kette se mi zdi še vse preveč pod vplivom Aškerčevega realizma, da bi mogel biti dekadent, kar sam niti noče biti, čeprav v nekaterih pesmih teži forma in dikcija v to strujo. Toda Kettejev realizem se prepleta vse preveč z romantizmom, da bi mogel biti čisti realist, čeprav je njegova pesniška dikcija predvsem realistična in le malo romantična. To prepletanje romantičnosti in realizma ustvarja tisti nepozabni čar, ki diha iz vseh Kettejevih pesmi. Koblar vse premalo poudarja, kako polnokrven pesnik je Kette, da je on prav za prav prinesel po dolgotrajni stagnaciji zopet življenje v poezijo, čeprav je še ponekod premalo topel in dinamičen, da bi v nas zmeraj zbudil neposredno čustvo in nas tako brezglavo potegnil v vrtinec svoje pesmi. Kette je še preveč epičen, primerjaln, miseln. Tudi ni Kette impresionist, ker Kettejeva pokrajina je samo romantična kulisa za njegovo nastrojenje. Zatorej ne moremo govoriti o Kettejevem impresionizmu, čeprav se je »hotel učiti na pamet Jenkovih pesmi«. Dasi je Jenko prvi romantični impresionist, mislim, da ni Ketteja pri njem privlačeval toliko ta impresionizem kot Jenkova romantična ironija in vedrost njegovih pesmi! Povsem je Koblar pustil ob strani formalne sestavine Kettejeve pesmi ter rezultate razbora — oblikovalnih sredstev.

Vse premalo je Koblar poudaril, kakšen pogum je bil v dobi strogega formalizma epigonov Cimpermanove šole razbiti formo, še posebno razbiti klasično posodo soneta, razbiti gazelo! Ta pogum je še tem večji, če primerjamo poznejšo trditev Avg. Žigona, da je edino pravilna forma soneta dvodelnost, enajsterec in razporedje rim v kvartetih abba, v tercetih cdcdcd

in sicer samo ženskih rim! V tem razbijanju zastarelih klišejev ne vidim samo samostojno mislečo neupogljivo naravo, ampak fino občutje esteta, ki z razbijanjem forme pretvori enoličnost v razgibanost, čutim v njem tenak posluh za melodioznost verzov. In res, Kette je ves pojoč. Zato bomo našli pri njem malo metafor in še te, ki so, so večinoma bolj z zvokom kot z lepoto ali novostjo osvajajoče. V melodioznosti je tudi glavna moč Kettejevih verzov, na katero se vse premalo opozarja. V Koblarjevem uvodu o tem sploh ne čujemo, če izvzamemo stavek, ki ga je vzel iz uvoda Aškerčeve druge izdaje: »Čeprav je tudi sam poznal Verlaina in se je s prevodom učil njegove muzike verzov!« Presegalo bi obseg ocene, če bi hotel navesti vse dokaze, ki podirajo zgornji stavek. Navedem samo: melodioznosti verzov se ni mogoče naučiti, če ni že v nas zarodek melodioznosti. Če sodimo po pismu Cankarju iz 23. VII. 1897, je moral Kette nekako okrog tega leta že poznati Verlaina. Toda če prisluhnemo pesmi iz leta 1893. (Starec in ptica), opazimo, kako zvoneča je, v nji so vse muzikalne komponente Kettejevih poznejših pesmi. Po točni analizi nam kaže ta pesem v narodno pesem, ne tako slovensko kot rusko. In tu, v narodni pesmi, slovenski in ruski, bi iskal osnovo Kettejeve melodioznosti in ne bi šel v Verlaina, ki ga je lahko v tem samo potrdil. In v čem je ta melodioznost? Novejše metode v pesniških analizah (Zich ali Mukařovský) ugotavljajo, da na melodioznost verzov ali proze učinkuje: 1. pogosto ponavljanje samoglasnikov ali soglasnikov, 2. izbrano ponavljanje samoglasnikov ali soglasnikov v naglašanih zlogih (postopni, inverzni in zaporedni paralelizem ter aliteracija), 3. začasno opuščanje samoglasnika ali soglasnika, 4. ponavljanje samoglasniških skupin v zlogih (sem spada na koncu ritmičnih enot tudi asonanca), 5. ponavljanje večjih skupin (paronomazija, rima) ali celih skupin besed (epizevksis, anafora, epifora, epanostrofa in refren). Če torej sodimo po teh pravilih Kettejevo liriko, pridemo do zgoraj omenjenega zaključka, da je Kettejeva lirika predvsem pojoča. Ker so pa vse našete figure skoraj nedeljive komponente narodnih pesmi, zlasti ruskih, pridemo zopet do zaključka, da se je Kette melodioznosti učil iz narodnih pesmi in ne iz Verlaina! Tudi je premalo jasno pojmovanje ritma in metra. Zato se mi zdi tvegana trditev: »je našel svobodni ritem«. Kette šele tipa za svobodnim ritmom, ker ga še preveč veže metrum. To je čisto razumljivo, ker v verzu zmeraj tekmujeta za nadvlado dva faktorja: zvočni in ritmični. In če je Kette skoraj avditivni prototip, bomo razumeli, da ima pri njem zvočnost prvenstvo pred ritmom, ki stopa v ozadje. Na kar Koblar sploh ne opozarja, je Kettejeva rima. Rima ni zmeraj zvočni činitelj. V ritmično udarnih verzih jo čutimo bolj ritmično kot zvočno, toda pri Ketteju ima nasprotno funkcijo: rima je eden izmed glavnih zvočnih pripomočkov Kettejevega verza. Koblar tega ni omenil, kakor tudi ne njene novosti, ki je prav za prav postavila na glavo vso teorijo o slovenski rimi in njeni razdelitvi, kajti ta nima za rime kot so n. pr. rózicami — ubóžica mi (torej 4 zložne) nobene uvrstitve, saj je poimenovanje »razširjena rima« samo izhod iz stiske! Pod to skupino moramo torej uvrstiti vse takele rime: zanétila je — zasvétila je (kjer pred akcentom asonirata samoglasnika »a«!) ali veséla takó — začéla takó, ali zelenéla nisi — ovenéla nisi itd.

To so največje pomanjkljivosti Koblarjevega uvoda. Urednik je z velikim prizadevanjem skušal dati zaokroženo sliko Ketteja, posrečilo pa se mu je samo približati nam Ketteja-človeka v toku časa, ne pa tudi Ketteja-pesnika, kar je edina pomanjkljivost njegovega uvoda. Njegova zasluga je, da je prvi zbral gradivo v celoti, ga kritično osvetlil, toda po estetsko-formalni plati je ostal samo na stopnji starejših metod. V tem pogledu je še mnogo stvari nerazjasnenih.

V knjigi, ki je sinteza dosedanjih znanstvenih raziskavanj, pa pogrešam abecedno razvrščenega pregleda vsega, kar je bilo doslej o Ketteju napisano, kajti tak pregled bi bil stvari samo v korist. Vendar je knjiga novum in lahko trdimo, da kdor ne pozna Koblarjeve izdaje, ne pozna Ketteja.

Knjigi je dodan Jakčev portret pesnika in pesnikov faksimile pesmi »Noč trudna...« Okusno opremo z vinjeto je izdelal slikar Slavko Pengov. Izšla je nevezana, vezana v platno in v usnje. Dušan Ludvik.

Uvod v sveto pismo nove zaveze. Spisal univ. prof. dr. Andrej Snoj.
Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Odkar imamo slovenski prevod sv. pisma nove zaveze, je vsakdo, ko je bral besedo božjo, nehote začutil neko vrzel: vsak bralec bi se rad seznanil še z raznimi vprašanji, ki so v zvezi s svetim pismom, kot o njega postanku, pristnosti, inspiraciji, ohranitvi prvotnih tekstov in prevodov, dalje o socialnih razmerah, šegah in navadah v Palestini za časa postanka nove zaveze. To praznino je izpolnil univ. prof. dr. A. Snoj s svojim *Uvodom v sveto pismo nove zaveze*. Tu nam podaja z vsem znanstvenim aparatom odgovore na gori omenjena vprašanja, kar je storil tem laže, ker je sam nad leto dni študiral na kraju samem razmere, razne tekste in prevode sv. pisma.

V predgovoru nam prof. Snoj pove, da je ta »Uvod« namenjen v prvi vrsti slušateljem bibličnih ved, duhovnikom v dušnem pastirstvu in katehetom — a ne samo tem, marveč tudi vsakemu preprostemu in izobraženemu Slovcu, vsak se bo poučil o najvažnejših vprašanjih, ki so v zvezi s svetimi knjigami in njihovimi avtorji.

V uvodu nam razloži dr. Snoj splošne pojme o novi zavezi in poudarja, da je »Uvod« samostojna veda, ki po zgodovinsko kritični metodi raziskuje, kako so knjige nove zaveze nastale, se širile in ohranile. Poda nam zgodovinski pregled te vede pri katoličanih, protestantih in pravoslavni

V splošnem uvodu razpravlja dr. Snoj o zgodovini kanona, t. j. o zgodovini zbirk svetih knjig nove zaveze, o njih postanku, katerim se je pripisovala božja veljaba, da so vse spisane po navdihnjenju sv. Duha in so jih brali pri službi božji. Nato govori o kanonu pri protestantih in pravoslavni. Poudarja, da so protestantje nekatere knjige nove zaveze zavrgli, pravoslavni ne, in navaja nato še najvažnejše apokrifne spise.

V drugem poglavju nam govori natančno o zgodovini teksta nove zaveze in o tekstni kritiki tako o grškem jeziku, v katerem so bile sv. knjige spisane, o načinu pisave, o številu rokopisov ter širjenju teh s pomočjo prepisovanja ali tiska do danes. Zgodovina prevodov tako sirskih, koptskih, latinskih, zlasti pa starocerkvenoslovanskega je skrbno podana. Starocerkvenoslovanski prevod sv. pisma nove zaveze sta oskrbela sv. brata Ciril in Metod po grškem tekstu palestinske in aleksandrijske predloge. Prevod sv. bratov